

Sp.

723. Tillaga til þingsályktunar

[213. mál]

um Grænlandsmál.

Flm.: Pétur Ottesen.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að bera nú þegar fram við ríkisstjórn Danmerkur kröfu um, að hún viðurkenni full yferráð Íslendinga yfir Grænlandi. Ef danska stjórnin fellst ekki á þá kröfu, lýsir Alþingi yfir þeim vilja sínum, að leitað verði um málið úrskurðar alþjóðadómstólsins í Haag.

Greinargerð.

Það hefur nú um meira en hálfra aldar skeið verið um það rætt af Íslendingum, að vér ættum rétt til Grænlands og að oss bæri að hefja baráttu fyrir endurheimt þessa réttar. Hefur margt um mál þetta verið ritað. Meðal annars ritaði skáldið og hugsjónamaðurinn Einar Benediktsson fjölda þróttmikilla og rökfastra blaðgreina um rétt vörn til Grænlands.

Fram til ársins 1918 var Íslendingum óhægt um vik í þessu efni. Stöðu Íslands var svo háttáð til þess tíma, að vér Íslendingar þurftum fyrst að leita réttar sjálfra vor til fullra yferráða í landi voru. Eftir 1918 fær málið byr undir báða vængi og er þá tekið upp á nýjum grundvelli, með tilliti til þeirrar breytingar, sem þá var orðin á stöðu Íslands til sóknar í málinu. Árið 1924 gengust stúdentar fyrir því, að haldinn var borgarafundur um mál þetta í Rvík. Meðal ræðumanna á fundi þessum voru Einar skáld Benediktsson, sem var frummælandi, Benedikt Sveinsson, fyrrv. forseti Alþingis, og Bjarni Jónsson frá Vogu. Var á fundi þessum gerð ályktun um málið, þar sem skorað var á stjórnina að láta ekkert ógert til þess að halda uppi réttmætum kröfum vorum til Grænlands, hinnar fornu nýlendu Íslendinga. Árið eftir kom Grænlandsmálið til kasta Alþingis. Var þar kosin þriggja manna nefnd, er falin skyldi athugun á Grænlandsmálinu. Síðari hluta ársins 1926 voru haldnir tveir fundir í Stúdentafélagi Reykjavíkur um Grænlandsmálið. Voru þar gerðar ályktanir um málið, er gengu mjög í sömu átt og ályktun sú, sem getið er um hér að framan.

Árið 1931 var svo komið deilu þeirri, sem upp hafði risið milli Norðmanna og Dana út af yferráðum á Austur-Grænlandi, að Danir höfðu skotið ágreiningsmáli þessu til alþjóðadómstólsins í Haag. Í tilefni af þessum viðburðum flutti Jón Þorláksson svo hljóðandi þingsályktunartillögu:

„Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að gæta hagsmuna Íslands út af deilu þeirri, sem nú er risin milli stjórna Noregs og Danmerkur um réttindi til yferráða á Grænlandi.“

Var tillaga þessi rökstudd með því, að Íslendingar hefðu réttar og hagsmuna að gæta á Grænlandi, og að Íslendingar telji sig hafa rétt umfram aðrar þjóðir til landsnytja á þessu landi. Endar Jón Þorláksson greinargerð sína fyrir tillögunni með þessum orðum: „Ég hef fyrir mitt leyli ekki ástæðu til að vænta annars en að Íslendingar geti í þessu efni haft góða aðstöðu til þess að halda öllum sínum rétti.“

Þessari tillögu Jóns Þorlákssonar var vísað til utanríkismálanefndar, sem mælti einróma með samþykkt hennar. Í nefndinni áttu þá sæti: Ásgeir Ásgeirsson, Jón Þorláksson, Bjarni Ásgeirsson, Magnús Torfason, Ólafur Thors, Jónas Þorbergsson og Einar Arnórsson. Tillagan var svo afgreidd frá Alþingi með samhljóða atkvæðum.

Þá er og þess að geta, að sjómenn og útgerðarmenn hafa þrásinnis samþ. skorinorðar ályktanir, þar sem því er beint til ríkisstjórnar og Alþingis, að einskis sé látið ófreistað til þess að réttur vor til atvinnurekstrar á Grænlandi og yferráða

þar verði viðurkenndur. Hefur fiskiþing samþykkt mjög ákveðnar tillögur í þessa átt, sömuleiðis Farmanna- og fiskimannasambandið. Enn fremur hafa ýmis önnur félagssamtök gert samþykktir, sem ganga í sömu átt.

Þá er enn ótalin sá þáttur þessa máls, sem ekki er ómerkastur, en það er fræðirit þau um sögulegan rétt Íslands til Grænlands, sem hinn kunningi mennta- og fræðimaður Jón Dúason, dr. phil., hefur ritað og nú er verið að gefa út. Hefur Jón Dúason varið til þessa verks miklum hluta af ævistarfi sínu. Hefur Alþingi, svo sem verðugt er, viðurkennt þetta merka starf með því að veita nú um nokkurt árabíl fé á fjárlögum til útgáfu þessara rita. Enn fremur hefur Alþingi veitt fé til þess að þýða rit þessi á enska tungu. Er það fátítt á síðari tímum, að fræðimenn vorir inni af hendi í svo ríkum mæli jafnóeigingjarnt starf sem Jón Dúason hefur hér gert. Sýnir það gleggst áhuga hans á þessu máli og trú hans á þýðingu og gagnsemi þessa einstæða afreks fyrir þjóð vora.

Annar fræðimaður, Benedikt Sveinsson, fyrrverandi forseti Alþingis, var um langt skeið mjög framarla í flokki þeirra manna héraendrar, er gerðu kröfu til, að gangskör yrði að því gerð, að krafizt yrði réttar vors til yfirráða á Grænlandi. Þannig flutti hann á Alþingi 1925 skarplega og rökfasta ræðu um sögulegan rétt Íslands til Grænlands.

Hinn kunningi sænski þjóðréttarfræðingur Ragnar Lundborg hefur skýrt og skorin-ort tekið í strenginn með Íslendingum um sögulegan rétt þeirra til Grænlands, og heldur hann því óhikað fram, að ekkert hafi það gerzt á síðari öldum, þjóðréttarlega séð, er raskað hafi þessum rétti vorum. Ragnar Lundborg er Íslendingum að góðu kunnur fyrir drengilegt liðsinni hans við málstað Íslendinga, er þeir háðu lokapáttinn í baráttu sinni fyrir því, að Danir viðurkenndu sjálfstæði vort og fullveldi.

Ég hef hér í stuttu máli drepit á nokkra þætti þessa máls og þar á meðal meðferð Alþingis á því fram til þess tíma, að lýðveldið var stofnað. Árið eftir að gengið var frá lýðveldisstofnuninni, flutti ég á Alþingi 1945 þingsályktunartillögu um Grænlandsmálið, þar sem skorað var á ríkisstjórnina að gera nú þegar gangskör að því, að réttur Íslendinga til atvinnurekstrar og yfirráða á Grænlandi yrði viðurkenndur. Ég endurtók svo flutning þingsályktunartillagna um þetta efni á þingunum 1947 og 1948, án þess að mál þetta fengi nokkurn tíma endanlega afgreiðslu. Var tillögunum í öll skiptin vísað til utanríkismálanefndar, sem hliðraði sér jafnan hjá að skila álitu um málið. Á árinu 1948 tilkynnti utanríkisráðherra, að hann hefði skipað þriggja manna nefnd, er skyldi rannsaka réttarstöðu vora að þessu leyti. Átti hæstiréttur að tilnefna einn nefndarmanna, lagadeild háskólans annan, en þriðji nefndarmaðurinn skyldi vera þjóðréttarfræðingur utanríkisráðuneytisins. Nokkur dráttur mun hafa orðið á því, að nefndin tæki til starfa. Er ég á þingunum 1949 og 1950 spurðist fyrir um það, hvað liði störfum nefndarinnar, fékk ég þau svör hjá utanríkisráðherra, að ekkert væri um það vitað, hvenær vonast mætti eftir, að fyrir lægi álit hennar. Þar sem húið var af utanríkisráðherra að tengja aðgerðir í Grænlandsmálinu við starf þessarar nefndar og ég leit svo á, að tómlæti það, sem ríkt hafði um, að hafin yrði sókn og aðgerðir í málinu, væri oss til ófyrirsjáanlegs tjóns og vanvirðu, þá flutti ég á þinginu 1950 þingsályktunartillögu, sem meðal annars miðaði að því að greiða fyrir nefndarmönnum um rannsókn málsins. Lagði ég þar til, að létt skyldi af þeim skyldustörfum þeirra, meðan á rannsókninni stæði. Var því meiri ástæða til þess, að þetta væri gert, þar sem nefndarmenn voru allir bundnir embættisstörfum, sumir afar tímafrekum. Þessu var ekki sinnt. Er því sízt að undra, þótt verk þetta gengi seint, auk þess sem hætta gat verið á, að eigi ynnist tómt til að kryfja mál þetta til mergjar, ef að því var unnið á hlaupum sem algeru aukastarfi. Hér gat verið mikið í húfi. Enn hafa ekki verið lagðar fram opinberlega neinar niðurstöður af starfi þessarar nefndar.

Eins og að er vikið hér að framan, lit ég svo á, að dráttur á því að láta til skarar skrifa um réttarkröfur vorar til Grænlands, sé orðinn óhæfilega langur. Tjón

það, sem af því getur hlotið, eykst og margfaldast með hverju árinu, sem liður. Mikill hluti hins trausta og góða fiskibátaflota Íslendinga hefur verið óvirkur tímunum saman, m. a. sökum þess, að eigi var fyrir hendi aðstaða til hagnýtingar hans til veiða við Grænlandsstrendur. Þá hefði og mátt margfalda veiðiafköst togarafloða vors við Grænland, ef Danir sætu þar ekki yfir rétti vorum. Og svona mætti lengi telja. En meðan ekkert er aðhafzt, situr allt í sama farinu. Tjónið, sem vér bíðum af þessum sökum, verður oss í vaxandi mæli fjötur um fót og manndómsleysi vort hvað þetta snertir æ berara og berara.

Ég hef verið að vonast eftir því, að ríkisstjórnin hefði, áður en þingi lyki, frumkvæði að því að bera fram tillögur um aðgerðir í máli þessu, svo sem hún hefur gert um ýmis önnur óleyst vandamál þings og þjóðar. En svo er ekki enn sem komið er. Þess vegna er það, að ég freista þess enn á ný að koma hreyfingu á málið, þótt seint sé. Eru tillögur minar í þessu máli hinar sömu og áður: að krafist sé viðurkenningar dönsku stjórnarinnar á fullum yferráðarétti Íslendinga yfir Grænlandi, og ef dönsk stjórnarvöld vilja eigi á kröfu vora fallast, þá verði leitað um málið úrskurðar alþjóðadómstólsins í Haag.

Það er í rauninni óþarft að taka það fram, að það er gersamlega ósamræmanlegt þessum kröfum vorum, að Íslendingar, meðan ekki er gert út um þetta mál, færu að hefja samninga um einhver réttindi á Grænlandi sér til handa, nema þá því aðeins, að skýrt væri fram tekið, að þeir hefðu þann fyrirvara, að þeir afsöluðu sér á engan hátt með samningnum sögulegum og þjóðréttarlegum eignarrétti til Grænlands.